

İLKÖĞRETİM 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SÖZ DİZİMİ VE ANLATIM BOZUKLUKLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A Search Of The Syntax And Bad Expression Of Primary School 8th Class Student

Kadir Kaan BÜYÜKİKİZ¹

Özet

Bu araştırmada 105 ilköğretim 8. sınıf öğrencisinin yazılı anlatım becerileri söz dizimi ve anlatım bozukluğu açısından değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucunda öğrencilerin, toplam 1360 cümle kullandığı. Belirlenmiştir. Bu da gösteriyor ki öğrenci başına ortalama 12,9 cümle düşmektedir. Bu cümlelerin %76'si (1041) basit, %9'u (135) birleşik, %5'i (69) sıralı, %8'i (115) bağlı cümledir.

Öğrenci kâğıtları, anlatım bozukluğu bakımından değerlendirildiğinde ise 12 türde toplam 311 bozukluğu tespit edilmiştir. Bu anlatım bozukluklarının 72'si yanlış anlamda kullanılan sözcükler 36'sı gereksiz sözcük kullanımı, 11'i gereksiz tekrarlar, 1'i devim ve atasözü yanlış, 7'si sıra yanlışlığı 39'u öge eksikliği, 19'u mantık yanlışlıkları, 31'i özne yüklem uyumsuzluğu, 15'i tamlama yanlışlığı 2'si gereksiz kip ve kişi ekleri, 51'i eksik veya yanlış ek kullanımı, 7'si de zamir belirsizliğinden kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Söz dizimi, anlatım bozukluğu, Türkçe öğretimi, cümle, Yazılı anlatım.

Abstract

In this research, 105 primary school 8th class students who have different socio-economic levels were determined in their written expression skills from the point of view syntax and bad expression.

In the research, it was determined that the students had used 1360 sentences. it shows that each student used 12,9 sentence awarage. 76% of these sentences (1041) are simple , %9(135) are compount sentences, %5 (69) are in order, %8 (115) are joined sentences.

When the sentences are determined according to their bad expression, totally 311 bad expression were found in 12 types. 72 of them were used in the wrong meaning words, 36 of them were unnecessary word using 11 of them were unnccessary word repetitions, one of them was misure of proverb, 7 of them were syntax errors, 39 of them had missing element, 19 of them had logic errors, 31 Of them had subject verb inharmonious, 15 had noun phrase errors, 2 unnecessary mode and personal ending, 51 missed or using wrong ending and 7 of them were led by uncertain pronouns.

Key Words: Syntax, bad expression, Turkish education, sentence, written expression.

1. GİRİŞ

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan en temel araçtır. İnsanlar birbirlerine duygu, düşünce ve hayallerini dil aracılığıyla aktarmaktadır. Dilin sözü edilen aracılığı iki şekilde olmaktadır: Sözlü ve yazılı. İnsanlar başlangıçta duygu, düşünce, istek ve sıkıntılarını anlatırken sözlü anlatım yolunu kullanmışlardır. Yazının icadı ile bu ihtiyaçlarını yazı aracılığıyla aktarmaya devam etmişlerdir. Yazılı anlatım belli sembollerle gerçekleştirilmektedir. Bu semboller, en basit şekliyle harflerdir. Harfler,

¹ Arş. Gör., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, kaan@gazi.edu.tr.

kelimeler hatta cümleler bile tek başına tam bir iletişimi gerçekleştirmek için yeterli değildir. Kelimelerin doğru yazılması, yine kelimelerin cümle içinde doğru yerde kullanılması, kelime ve cümleler arasında uyum ve bağlantı olması yazılı anlatımın amacına ulaşması açısından önemlidir.

Toplumsal yaşam, çevremizdeki diğer insanlarla sürekli iletişim içinde olmayı mecbur kılmaktadır. Özellikle günümüz toplumunda iletişim ve iletişim araçları insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. En küçük sosyal birim olan aile içinde başlayan iletişim okul, iş, akraba ve arkadaş çevresi şeklinde genişlemektedir. Hatta gelişen teknoloji ile birlikte radyo, televizyon, gazete, dergi, iletişim araçları vasıtası ile ülke hatta dünya çapında bilgi alışverişi sağlanmaktadır.

Bahsedilen bütün iletişim araçları, bilgiyi aktarmada dili kullanmaktadır. Buradan hareketle dilin iletişimde en güçlü araç olduğunu söylemek mümkündür. Dil becerileri (anlama ve anlatım) gelişmemiş olan bireyler toplumla iletişim kurmakta güçlük çekerler. Sağlıklı bir iletişimin sağlanması için diğer becerilerin yanı sıra yazılı anlatım becerisinin de gelişmiş olması gerekmektedir.

2.ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Türkçe eğitimi içinde dil bilgisi öğretimi, bilgi aktarımı değil bir beceri kazandırma etkinliğidir. Dil bilgisi eğitiminden amaç, dilin doğru ve düzgün bir şekilde sözlü ve yazılı anlatımda kullanılmasını sağlamaktır. Yazılı ve sözlü anlatım becerisinin istenen düzeye ulaşabilmesi için dil bilgisi kurallarının uygulanabilmesi gerekir.

Bilindiği gibi dil eğitiminin amacı, temel dil becerileri olan anlama (okuma, dinleme) ve anlatmayı (konuşma, yazma) geliştirmektir. Anlamada önemli olan, okunan ve dinlenenin doğru anlaşılması; anlatmada önemli olan ise anlatılmak istenenin etkili ve doğru bir biçimde ifade edilmesidir. Günümüzde büyük bir önem kazanmış olan iletişimin sağlam olması da ancak bu şekilde mümkündür.

Çalışmanın temelini; yazılı anlatıma esas olan ve konu bütünlüğü taşıyan metinler oluşturmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi etkili ve doğru anlatımın iyi olması, her şeyden önce metnin söz diziminin kusursuz olmasına bağlıdır. Söz diziminin ana yapıları ise şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Anlatımın sağlam olması: Anlatılanla anlaşılmanın aynı olması.
- Cümlelerin etkili bir üslup taşıması.
- Metnin bağlamına en uygun ve etkili kelimenin kullanılması.
- Yanlış anlamaya sebep olacak şekilde imla ve noktalamadan kaçınılması.

2005 Programında (2005 7-8) dil bilgisi öğretiminin kuramsal bilgilere değil uygulamaya dayanması gerektiği, bu amaçla dil bilgisinin öğretiminde kuralların verilmesinin yanında, bu kuralların kelime, cümle ve metin düzeyindeki uygulamalarının amaçlandığı belirtilmektedir.

Dil bilgisi öğretiminin amacı, kuramsal bilgi değil öğrencilerin Türkçedeki anlama ve anlatma güçlüklerine yardım etmek, uygulama gücü kazandırmak olmalıdır (Göğüş 1978: 348). Bu sayede öğrencilerin ana diline hâkimiyetleri sağlanabilir.

Türkçe dersleri içinde dil bilgisi çalışmaları arasında dil, bilgi olarak verilmekte; Türkçe konularının sanat gibi öğretilmesi gerektiği bir bakıma unutulmaktadır. Nitekim bilgiye çok geniş yer veren dil bilgisi öğretimi, bu bilgilerin nasıl beceri ve alışkanlığa dönüşmesi gerektiği hususunda başarılı olamamaktadır (Sağır 2002: 4).

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin, yazılı anlatımlarının söz dizimi bakımından kusursuz olması beklenir. Ancak öğrencilerin beklenen seviyede olup olmadıkları yapılacak araştırmalarla ortaya çıkacaktır.

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarının söz dizimi ve anlatım bozukluğu bakımından incelendiği bu araştırmanın sonuçları, Türkçenin eğitim ve öğretilmesiyle ilgilenenlere, özellikle de ilköğretim II. kademe öğretmenlerine yararlı olabilir; bu konuda kitap hazırlayanlara katkı sağlayabilir. Ayrıca bu konuda yapılacak diğer çalışmalara ışık tutabilir.

3. YAZILI ANLATIM

Yazılı anlatım duygu, düşünce ve isteklerin belli kurallar çerçevesinde doğru ve güzel bir şekilde yazılı olarak aktarılmasıdır. İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden birisi de şüphesiz dil becerisidir, insanlar dil becerileri sayesinde konuşur, anlaşır, duygu ve düşüncelerini ifade eder. Özbay (2006:8), yazmayı, günlük hayatımızda konuşmadan sonra en çok başvurduğumuz anlatım biçimi olup temel amacı; okuyucuya, belli bir konuda, belirli bir mesajı aktarmaktır, şeklinde tanımlar.

Türkçe Sözlük (2005: 1205), yazılı anlatımı, “*Öğrencilere duygu ve düşüncelerini etkili ve düzgün bir biçimde anlatmaları için yaptırılan yazılı veya sözlü çalışma*” olarak açıklar.

Yazılı anlatım, eğitim öğretim faaliyetleriyle kazandırılan bilgilerin hayata yansıtılması aşamasında önemli rol oynar (Özbay 2006:123).

Kavcar, (2004: 12)’a göre yazılı anlatım, “*duygu, düşünce, görüş ve hayallerin, düzenli biçimde açık, canlı ve çarpıcı bir anlatımla yazılı olarak ortaya konulmasıdır.*” Göğüş, (1978:235) yazılı anlatımı “*Düşünceyi, duyguyu, olayı yazı ile anlatmaya yazılı anlatım diyoruz.*” şeklinde tanımlar.

Bütün bu tanımlardan hareketle yazılı anlatım, öncelikle yazmak için bir konu seçme, seçilen konuyu sınırlandırma, konuyla ilgili bilgi toplama ve toplanan bilgileri konunun bütünlüğü içinde planlama ve seçilen konuyla ilgili uygun kelimeleri cümlelere dönüştürmedir. Bu cümlelerle paragraflar oluşturma, bütün bunları yaparken yazım kurallarını yerinde ve doğru kullanma ve ortaya çıkan yazıyı düzeltip değerlendirme süreçleri de yazılı anlatımın unsurları arasındadır.

İnsan hayatında önemli bir yer tutan yazılı anlatımın belli başlı özelliklerini aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

1. Yazılı anlatımda kullanılan kelimelerin ve cümlelerin doğru, kurallı yapılmış ve dilin özelliklerine uygun olması gerekir. (Ağca 1999:13)

2. Yazanın, konuşana göre daha çok zamanı vardır. Yazan yazacaklarını anımsayıp toplarlar; eksiklerini tamamlar. Böylece yazı, anında yapılmış bir konuşmaya göre tam ve daha güvenilir bir kapsam taşır.(Göğüş 1978: 235)

3. Yazma konuşmadaki ses, vurgu, jest ve mimik imkânlarına sahip değildir. (Özbay 2002:173)

4. Konuşan da yazan gibi düşünür; sözüne giriş arar, düşüncelerini sıralar, kelimelerini seçer, ama yazıda bunlar daha çok önem kazanır, çünkü yazı kalıcıdır. (Özbay 2002: 173)

5. Yazılı anlatımda plana göre hareket etme zorunluluğu vardır. Başarılı bir yazılı anlatım için giriş yapma, düşünceleri sıralama ve düşünceyi sonuca bağlama önem kazanır (Deniz 2000:59)

6. Anlatımın tam, açık bir şekilde anlaşılması yazını kurallarının iyi bilinmesine ve noktalama işaretlerinin yerinde kullanılmasına bağlıdır.

7. Kendimizi çok daha iyi ifade etmek için iyi bir kelime hazinesine sahip olmamız gerekir.

4. ANLATIM BOZUKLUĞU

Yazılı anlatım çalışmalarında öğrencilerin dil ve ifade açısından kusursuz olması amaçlanmaktadır. Ancak zaman zaman anlatım sırasında bazı dil ve ifade yanlışlıkları da yapılmaktadır. Genel olarak “anlatım bozukluğu” olarak adlandırılan bu kusurlar farklı başlıklar altında sınıflandırılırlar da aynı durumu kastetmişlerdir. Bu çalışmada anlatım bozuklukları şu başlıklar altında ele alınmıştır.

Yanlış anlamda kullanılan sözcükler, gereksiz sözcük kullanımı, gereksiz tekrarlar, devim ve atasözü yanlışları, sıra yanlışlığı, öge eksikliği, mantık yanlışlıkları, özne yüklem uyumsuzluğu, tamlama yanlışlığı, gereksiz kip ve kişi ekleri, eksik veya yanlış ek kullanımı, zamir belirsizliği.

5. CÜMLE

Cümle, bir yargı bildiren kelime grubu olarak tarif edilebilir. Cümlemin meydana gelebilmesi için gerekli olan, çekimli fiildir. Ancak yargıyı daha geniş ve tam anlamıyla ifade etmek için çeşitli cümle unsurlarından (nesne, yer tamlayıcısı vb.) yardım alınabilir.

Bugüne kadar cümle tanımında dil araştırmacıları ortak bir hükme varamamıştır. Bu nedenle dil bilgisi içerisinde birçok araştırmacının cümle ile ilgili tanımına rastlanmaktadır. Cemiloğlu,(2000:478), cümleyi “*Söz diziminin en olgun şekli*” diye tanımlarken Karahan (2006: 9), “*Bir düşünceyi, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisi*” olarak tanımlar. Kormaz’a (1992: 32) göre, “*Cümle bir fikri, bir duyguyu ve düşünceyi, bir oluş ve kılışı tam olarak bir olarak bir hüküm halinde anlatan kelime grubudur. Cümlemin varlığı için asgari şart, bir çekimli fiildir.*”

Yargı bildiren dil yapısı olan cümle üzerinde; taşıdığı anlam, öğelerinin dizilişi, yapısı ve türü bakımından birçok tasnif yapılmıştır. Ancak bu tasniflerde de cümlemin tanımında olduğu gibi, tam bir birliğe varılamamıştır. Bu nedenle cümle tasnifleri birbirinden farklılık arz etmektedir. Bu araştırmada cümleler, öğelerin dizilişi ve yapı yönleriyle incelendiğinden yalnız bu iki başlık dikkate alınarak değerlendirile yapılmıştır. Bu sınıflamalarda yüklem yerine göre yapılan pek fazla farklılık göstermemekte genellikle kurallı ve devrik olarak sınıflandırılmaktadır. Cümlemin yapısına göre yapılan sınıflandırmalarda ise farklılıklar dikkati çekmektedir.

Bu çalışmada cümleler yüklem yerine göre kurallı ve devrik, yapısına göre ise basit birleşik, sıralı ve bağlı cümleler (Cemiloğlu 2001: 37–42) şeklinde değerlendirilmiştir.

6. AMAÇ

Bu çalışma öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini; cümle yapıları ve anlatım bozuklukları açısından inceleyerek bir durum tespiti yapmayı amaçlamaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen verilerin, yazılı anlatım becerisinin geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

7. YÖNTEM

Araştırmanın yöntemi, olayları, olguları doğal koşulları içerisinde incelemeyi hedefleyen alan araştırmasıdır. Araştırmada ise tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar. Araştırmaya

konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip belirlenebilmesidir (Karasar 2003: 77). Bu çalışmada bu yöntem ile elde edilen bulgular, istatistiksel tekniklerle değerlendirilmiştir.

7.2. PROBLEM

Bu çalışmada ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerileri incelenmiştir. “İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları cümlelerin yapısı ve bu cümlelerdeki anlatım bozuklukları nelerdir?” sorusu araştırmanın problemi oluşturmaktadır. Bu problemden hareketle aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları cümleler arasında yapılarına göre anlamlı bir fark var mıdır?
2. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları cümleler arasında yüklem yerine göre anlamlı bir fark var mıdır?
3. Yapısı bakımından cümlelerin yüklem yerine göre dağılımı nasıldır.
4. Hangi tür anlatım bozuklukları yapılmıştır?
5. Öğrencilerin kompozisyon dersi dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazması ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Öğrencilerin günlük tutmaları ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

7.3. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini, Ankara’da ilköğretim ikinci kademedeki okuyan 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Emin Sağlamer İlköğretim Okulu, Atakent İlköğretim Okulu ve Nasrettin Hoca İlköğretim Okulundan seçilen 105 öğrencidir.

7.4. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmaya veri toplamak amacıyla iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar:

1. Uygulamaya katılan öğrencilerin sosyo-ekonomik özelliklerini tespit etmek için geliştirilen bir anket (Kişisel Bilgi Formu).
2. Öğrenciler tarafından yazılan kompozisyon kâğıtları. Öğrencilerin yazmış oldukları kompozisyon konuları 2005 Türkçe Öğretim Programından (6,7,8.) hareketle hazırlanmış ve Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Bölümü uzmanlarınca değerlendirilerek on bir konu başlığı belirlenmiştir.

7.5. VERİLERİN TOPLANMASI

Veriler, örnekleme giren Emin Sağlamer İlköğretim Okulu, Atakent İlköğretim Okulu ve Nasrettin Hoca İlköğretim Okullarında örnekleme giren 8. sınıf öğrencilerine, yerinde ve araştırmacı tarafından uygulanarak elde edilmiştir. Uygulama, örnekleme giren her sınıf için aynı hafta içinde farklı günlerde yapılmıştır. Uygulama öncesinde araştırmanın amacı, nedeni, nasıl ve ne kadar sürede yapılacağı, araştırma sonucunda

elde edilecek verilerin kullanımını konusunda açıklayıcı bilgilerden sonra öğrencilere, yapılan açıklamalar dışında uygulama için bir ders saati (50 dakika) süre verilmiştir.

7.6. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmada toplanan veriler bilgisayara aktarılmış ve verilerin istatistikî analizinde SPSS 11.5 (Statistic Package For Social Science) programından yararlanılmıştır.

8. BULGULAR VE YORUM

8.1. Birinci Alt Probleme Dayalı Bulgular ve Yorum

Araştırmanın 1. alt probleminde “Öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları cümleler arasında yapılarına göre anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları cümleler yapıları bakımından aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Yapısına göre cümle sayıları

Yapısına göre cümleler	N	%
Birleşik cümle	135	9
Sıralı cümle	69	5
Bağlı cümle	115	8
Basit cümle	1041	76
Toplam	1360	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları 1360 cümlelerin 1041’i (%77’si) basit, 135’i (%10’u) birleşik, 69’u (%5’i) sıralı, 115’i (%8’i) bağlıdır.

Tablo 2: Yapısına Göre Cümleler İçin Kikare Testi

Kay-Kare	2663.934
Sd	4
P	.000

Tablo 2’de verilen tek örneklem kay-kare testi sonuçlarına göre, gözlem yapılan cümlelerin 1041’i basit, 35’i birleşik, 115’i bağlı, 69’u sıralı cümledir. Öğrencilerin cümle kurarken tercih ettikleri cümle türleri arasında anlamlı fark bulunmuştur ($X(4)=2663.934, p<.05$).

Öğrencilerin kullandığı cümlelerin büyük bir kısmını basit cümleler oluşturmaktadır. Öğrenciler sırasıyla basit, birleşik, sıralı ve bağlı cümleler kullanmışlardır. Ayrıca öğrenci başına 12,9 cümle düşmektedir. Bu ortalamanın ilköğretim 8. sınıf öğrencisi için az olduğu söylenebilir.

8.2. İkinci Alt Probleme Dayalı Bulgular ve Yorum

Araştırmanın 2. alt probleminde “Öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları cümleler arasında yüklem yerine göre anlamlı bir fark var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır. Öğrencilerin yazılı anlatımlarında kullandıkları cümleler yüklem yeri bakımından Tablo 3 ve Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 3: Yüklemin yerine göre cümle sayıları

Yüklem yerine göre cümleler	N
Kurallı cümle	1340
Devrik cümle	20
Toplam	1360

Tablo 4: Yüklemin yerin göre cümleler için kıkare testi

	YÜKLEM
Kay-Kare	2510,312
Sd	2
P	,000

Tablo 4'te verilen tek örneklem kay-kare testi sonuçlarına göre, incelenen cümlelerin 1340'ı kurallı, 20'si ise devriktir. Öğrencilerin cümle kurarken tercih ettikleri cümle yapıları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($X(2)=2510.31$, $p<.05$).

Tablo 5'ten de anlaşılacağı üzere öğrencilerin kullandıkları cümlelerin tamamına yakını kurallı, geriye kalan %20 gibi çok az bir kısmı ise devriktir. Öğrenciler yazılı anlatımlarında genelde kurallı cümle kurmuşlardır. Bu, Türkçe dersinin hedeflerine uygunluk açısından önemlidir. Ancak edebî metinlerin tamamının kurallı cümlelerden oluşması mümkün değildir. Anlatıma çekicilik ve derinlik katmak için devrik yapı cümlelerden yararlanır. Bu nedenle öğrencilerin, devrik yapı cümleleri bir kuralsızlık olarak düşünmemeleri için Türkçe öğretmenine büyük görev düşmektedir.

8.3. Üçüncü Alt Probleme Dayalı Bulgular ve Yorum

Araştırmanın 3. alt probleminde "Cümle yapılarının yüklem yerine göre dağılımı nasıldır?" sorusuna cevap aranmıştır. Öğrencilerin kurdukları cümlelerin yüklem yerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5. Cümle yapılarının yüklem yerine göre dağılımı

	Kurallı Cümle	Devrik Cümle	Toplam
Basit Cümle	1023	18	1041
Birleşik Cümle	135	---	135
Sıralı Cümle	68	1	69
Bağlı Cümle	114	1	115
Toplam	1340	20	1360

Tablo 5'den de anlaşılacağı gibi cümle yapılarının yüklem yerine göre dağılımı şu şekildedir: Basit cümle özelliği gösteren 1041 cümlelerin 1023'ü kurallı, 8'i ise devriktir. Birleşik cümle özelliği gösteren 135 cümlelerin tamamı kurallıyken sıralı cümle özelliği gösteren 69 cümlelerin 68'i kurallı, 1'i ise devriktir. Bağlı cümle özelliği gösteren 115 cümlelerin 114'ü kurallı, 1'i ise devriktir. Toplamda 1360 cümlelerin 97,5'i kurallı iken, % 1,5'i devriktir.

8.4. Dördüncü Alt Probleme Dayalı Bulgular ve Yorum

Araştırmanın 4. alt probleminde “Hangi tür anlatım bozuklukları yapılmıştır?” sorusuna cevap aranmıştır. Öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluğu yapma durumları ile bu anlatım bozukluklarının türleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 6: Cümlelerdeki anlatım bozukluğu sayılarını gösteren betimsel istatistik

		F	%
Anlatım bozukluğu	Yok	1255	92.4
	Var	105	7.6
	Toplam	1360	100.0

Tablo 6’den anlaşılacağı gibi yazılan 1360 cümlelerin % 7.6’sında anlatım bozukluğu varken % 92.4’ünde anlatım bozukluğu yoktur. Bu anlatım bozukluklarının türleri aşağıdaki şekilde dağılım göstermektedir. Örneklemi oluşturan öğrencilerin tamamına yakınının anlatım bozukluğu yapmama açısından başarılı olduğu tespit edilmiştir, denilebilir.

Tablo 7: Anlatım bozukluğu türlerinin dağılımı

Anlatım bozukluğu türleri (*)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
N	1360	1360	1360	1360	1360	1360	1360	1360	1360	1360	1360	1360
%	5.2	2.6	0.8	0.1	0.5	4.3	1.4	2.2	1.1	0.1	3.7	0.5
F	72	36	11	1	7	59	19	31	15	2	51	7

Tablo 7’den anlaşılacağı gibi öğrencilerin, toplam 1360 cümlelerin %5.2’sinde (72) 1 numaralı, %2.6’sında (36) 2 numaralı, %0.8 ‘sinde (11) 3 numaralı, %0.1’inde (1) 4 numaralı, %0.5’inde (7) 5 numaralı, %4.3’ünde (59) 6 numaralı, %1.4’ünde (19) 7 numaralı, %2.2’sinde (31) 8 numaralı, %1.1’inde (15) 9 numaralı, %0.1’inde (2) 10 numaralı, %3.7’sinde (51) 11 numaralı, %0.5’inde (7) 12 numaralı anlatım bozukluklarını yaptıkları tespit edilmiştir.

Örneklemi oluşturan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozuklukları incelendiğinde en çok anlatım bozukluğunu yanlış anlamda kullanılan sözcükler oluşturmaktadır. Bu anlatım bozukluğunu sırasıyla öge eksikliği, eksik veya yanlış ek kullanımı, gereksiz sözcük kullanımı, özne-yüklem uyumsuzluğu ve diğer anlatım bozuklukları takip etmektedir. Öğrencilerin, yaptıkları anlatım bozukluklarını en çok yanlış anlamda kullanılan sözcüklerin oluşturması onların, kelimelerin anlamlarını doğru bilmediklerini ve kelimeleri yerli yerinde kullanamadıklarını göstermektedir. Bu noktadan hareketle okullarda Türkçe derslerinde yürütülen söz varlığını geliştirme çalışmalarına daha fazla önem verilmesi gerektiği söylenebilir.

Tablo 8: Anlatım Bozukluğu Türleri

(*)	Anlatım bozukluğu türleri
1	Yanlış anlamda kullanılan sözcükler
2	Gereksiz sözcük kullanımı
3	Gereksiz tekrarlar
4	Deyim ve atasözü yanlışları
5	Sıra yanlışlığı
6	Öge eksikliği
7	Mantık yanlışlıkları
8	Özne yüklem uyumsuzluğu
9	Tamlama yanlışlığı
10	Gereksiz kip ve kişi ekleri
11	Eksik veya yanlış ek kullanımı
12	Zamir belirsizliği

8.5. Beşinci Alt Probleme Dayalı Bulgular ve Yorum

Araştırmanın 5. alt probleminde “Öğrencilerin kompozisyon dersi dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazması ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır.

Öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluklarının kompozisyon dersleri dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazmasına göre değişme durumuna t-testi ile bakılmıştır.

Tablo 9: Öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluklarının kompozisyon dersleri dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazmasına göre farklılaşmasını gösteren t-testi

Öğrencinin kompozisyon dersleri dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazması	N	$\bar{X}$	S	sd	T	P
Evet	41	.73	1.0253	103	-.184	.854
Hayır	64	.76	.8497			

Öğrencilerin kompozisyon dersleri dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazmaları anlatım bozuklukları üzerinde etkili değildir ($t(103) = -.184$, $p > .05$). Kompozisyon dersleri dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazanlar ($\bar{X} = .73$) ile yazmayanların ($\bar{X} = .76$), anlatım bozukluklarına ilişkin ortalama puanları birbirine çok yakındır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi beklenilenin aksine öğrencilerin kompozisyon dersleri dışında şiir, hikâye, masal vb. yazılar yazması ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında bir fark bulunamamıştır. Yani kompozisyon dersleri dışında yazı yazan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluğu oranı, kompozisyon dersleri dışında yazı yazmayan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluğu oranına çok yakındır. Bu da göstermektedir ki öğrenciler kompozisyon derslerinde yazılı anlatımı oluşturan unsurları iyi bilmemekte ve bunları hayata geçirememektedirler. Öğretmenlerin, öğrencileri sadece kompozisyon dersleri dışında yazı yazmalarını teşvik etmeleri yetmemektedir. Bunun yanı sıra bu yapılan etkinliklerin tam ve doğru olması için öğrencilerin bu konularda yeterince bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

8.6. Altıncı Alt Probleme Dayalı Bulgular ve Yorum

Araştırmanın 6. alt probleminde “Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranmıştır.

Öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluklarının kitap okuma alışkanlıklarına göre farklılaşma durumuna t-testi ile bakılmıştır. Sonuçlar Tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo 10:Öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluklarının kitap okuma alışkanlıklarına göre farklılaşmasını gösteren t-testi

Kitap okuma alışkanlığı	N	$\bar{X}$	S	Sd	t	P
Evet	101	2.96	2.3191	103	-.034	.973
Hayır	4	3.00	1.1547			

Anlatım bozuklukları öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($t(103) = -.034, p > .05$). Kitap okuyanlar ($\bar{X} = 2.96$) ile okumayanların ($\bar{X} = 3.0$) anlatım bozukluklarına ilişkin ortalama puanları birbirine çok yakındır.

Tablo 13’ten anlaşılacağı gibi kitap okuyan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluğu oranı, kitap okumayan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluğu oranına göre daha azdır. Ancak bu ortaya çıkan fark anlamlı bir ilişki oluşturacak nitelikte değildir. Yani kitap okuyan öğrenciler ile kitap okumayan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluğu sayısı birbirine çok yakındır.

Bu da gösteriyor ki öğrencileri sadece kitap okumaya teşvik etmek yetersizdir. Bunun yanı sıra öğrencilere, kitap okurken kitabın cümle yapısına, kullanılan kelimelere, anlatım biçimine vb. unsurlara da dikkat etmeleri hatırlatılmalıdır.

8.7 Yedinci Alt Probleme Dayalı Bulgular ve Yorum

Araştırmanın 7. alt probleminde “**Öğrencilerin günlük tutmaları ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?**” sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 11:Öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluklarının günlük tutma alışkanlıklarına göre farklılaşmasını gösteren t-testi

Günlük tutma alışkanlığı	N	$\bar{X}$	S	sd	t	P
Evet	29	2.65	2.6360	103	-.849	.398
Hayır	76	3.07	2.1402			

Anlatım bozuklukları öğrencilerin günlük tutma alışkanlıklarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($t(103) = -.849, p > .05$). Günlük tutanlar ($\bar{X} = 2.65$) ile tutmayanların ($\bar{X} = 3.07$) anlatım bozukluklarına ilişkin ortalama puanları birbirine çok yakındır.

Tablo 11’den anlaşılacağı gibi günlük tutan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluğu oranı, günlük tutmayan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozukluğu oranına çok yakındır ve istatistiki açıdan anlamlı bir fark yoktur. Ancak az bir fark olsa da günlük tutmayan öğrenciler, günlük tutan öğrencilere oranla daha çok anlatım bozukluğu yapmıştır. Bu da gösteriyor ki kompozisyon dersleri dışında da öğrencilere yazı yazma alışkanlığı kazandırılması gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplumun her seviyesinde olduğu gibi ilköğretimde de öğrenciler yeterli ve gerekli becerilere sahip olmadıkları için kurallara uygun cümleler kuramamakta ve yazılı anlatımlarında Türkçeyi doğru, güzel, açık ve anlaşılır kullanamamaktadırlar.

Bu araştırmada, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım becerileri söz dizimi ve anlatım bozukluğu açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan 105 öğrencinin kompozisyon kâğıtları incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Araştırmaya katılan 105 öğrenci, kompozisyonlarında toplam 1360 cümle kullanmışlardır. Öğrenci başına ortalama 12,9 cümle düşmektedir.

2. Öğrencilerin kullandıkları cümlelerin yapılarına göre dağılımı şu şekildedir: Toplam 1360 cümlelerin % 76,2'si (1041) basit, %9'u (135) birleşik, %5'i (69) sıralı, %8'i (115) bağlıdır.

3. Öğrencilerin kullandıkları cümlelerin yüklem yerine göre dağılımı: 1360 cümlelerin %98'i (1340) kurallı, %2'si (20) devriktir.

4. Yapısına göre cümlelerin yüklem yerine göre dağılımı şöyledir: 1041 basit cümlelerin 1023'ü kurallı, 18'i devriktir. 135 birleşik cümlelerin tamamı kurallıdır. 69 sıralı cümlelerin 68'i kurallı, 1'i devriktir. 115 bağlı cümlelerin 114'ü kurallı 1'i devriktir.

5. “Örnekleme oluşturan öğrencilerin cümlelerinde ne kadar anlatım bozukluğu var?” sorusunun cevabı şöyledir: Toplam 1360 cümlelerin % 7,6'sında anlatım bozukluğu varken % 92,4'ünde anlatım bozukluğu yoktur.

6. Örnekleme oluşturan öğrenciler şu türlerde anlatım bozukluğu yapmıştır: Toplam 1360 cümlelerin %5,2'sinde (72) yanlış anlamda kullanılan sözcük, %2,6'sında (36) gereksiz sözcük kullanımı, %0,8'sinde (11) gereksiz tekrarlar, %0,1'inde (1) deyim ve atasözü yanlışları, %0,5'inde (7) sıra yanlışlığı, %4,3'ünde (59) öge eksikliği, %1,4'ünde (19) mantık yanlışları, %2,2'sinde (31) özne-yüklem uyumsuzluğu, %1,1'inde (15) tamlama yanlışları, %0,1'inde (2) gereksiz kip ve kişi ekleri, %3,7'sinde (51) eksik veya yanlış ek kullanımı, %0,5'inde (7) zamir belirsizliği türlerinde anlatım bozukluğu yaptıkları tespit edilmiştir.

7. Örnekleme oluşturan öğrencilerin yaptıkları anlatım bozuklukları incelendiğinde en çok anlatım bozukluğunu **yanlış anlamda kullanılan sözcükler** oluşturmaktadır. Bu anlatım bozukluğunu sırasıyla **öge eksikliği, eksik veya yanlış ek kullanımı, gereksiz sözcük kullanımı, özne-yüklem uyumsuzluğu** ve diğer anlatım bozuklukları takip etmektedir.

8. “Öğrencilerin kompozisyon dersi dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazması ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranmış ve şu sonuç ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin kompozisyon dersleri dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazmaları anlatım bozuklukları üzerinde etkili değildir ($t_{(103)} = -.184, p > .05$). Kompozisyon dersleri dışında şiir, masal, hikâye vb. yazılar yazanlar ($\bar{X} = .73$) ile yazmayanların ($\bar{X} = .76$) anlatım bozukluklarına ilişkin ortalama puanları birbirine çok yakındır.

9. “Öğrencilerin kitap okuma alışkanlıkları ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranmış ve şu sonuç ortaya çıkmıştır: Anlatım bozuklukları öğrencilerin kitap okuma alışkanlıklarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($t_{(103)} = -.034, p > .05$). Kitap okuyanlar ($\bar{X} = 2.96$) ile okumayanların ($\bar{X} = 3.0$) anlatım bozukluklarına ilişkin ortalama puanları birbirine çok yakındır.

10. “Öğrencilerin günlük tutmaları ile yaptıkları anlatım bozuklukları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranmış ve şu sonuç ortaya çıkmıştır: Anlatım bozuklukları öğrencilerin günlük tutma alışkanlıklarına göre anlamlı farklılık

göstermemektedir ($t_{(103)} = -.849, p > .05$). Günlük tutanlar ($\bar{X} = 2.65$) ile tutmayanların ($\bar{X} = 3.07$) anlatım bozukluklarına ilişkin ortalama puanları birbirine çok yakındır.

Elde edilen bulgulardan hareketle şunlar öğrenilmiştir:

Türkçe öğretmeni, yazılı anlatım çalışmalarında öğrencilere hazırlık yapmadan yazı yazdırmamalı ve öğretmenin yaptığı hazırlığı öğrencilerin de mutlaka görmesi sağlanmalıdır. Türkçe öğretmeni, kompozisyon çalışmalarında öğrencilere özellikle planlama konusunda yardım etmelidir. Yazılı anlatımın önemli unsurlarından olan kelime çalışmasına daha çok zaman ayrılmalıdır. Kelimelerin anlamları metinlerden hareketle kavratılmalı, Türkçe dersinin bir bütün olduğu unutulmamalıdır. Öğrencilerin ders kitapları dışında da kitap okumaları ve okuduklarını sınıf ortamında arkadaşlarıyla paylaşması sağlanmalıdır. Kompozisyon yazma kuralları sadece Türkçe dersiyle sınırlı kalmamalıdır. Bu nedenle Türkçe öğretmeni, diğer ders öğretmenleriyle koordineli çalışmalı, diğer ders öğretmenlerinin de kâğıt düzenine dikkat etmeleri hususunda önerilerde bulunmalıdır. Türkçe dersinin temelini teşkil eden dil bilgisi öğretiminde öğrencilere kurallar ezberletilmekten kaçınılmalı; Türk dilinin incelikleri ve zevki sezdirilerek kazandırılmalıdır. Dil bilgisi dersleri kompozisyon çalışmaları ile paralel işlenmeli, böylelikle öğrencilerin Türk dili kurallarını bilerek uygulamaları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- AĞCA, Hüseyin (1999), Yazılı Anlatım, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- CEMİLOĞLU, İsmet (2000), Cümle Tahlilinin Önemi ve Metodu, Türk Dili Dergisi (587), Ankara: TDK Yayınları. s. 478-482
- CEMİLOĞLU, İsmet (2001), Cümle Bilgisi, Ankara.
- DENİZ, Kemalettin (2000), Yazılı Anlatım Becerileri Bakımından Köy ve Kent Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Durumu, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÖĞÜŞ, Beşir (1978), Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- KARAHAN, Leyla (2006), Türkçede Söz Dizimi, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KARASAR, Niyazi (2003), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KAVCAR, Cahit, OĞUZKAN, Ferhan, AKSOY, Özlem (2004), Yazılı ve Sözlü Anlatım, (5. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- KORKMAZ, Zeynep (1992), Gramer Terimleri Sözlüğü., Ankara: TDK Yayınları.
- ÖZBAY, Murat (2002), Prof. Dr. Sadık Tural Armağanı., Ankara: Can Reklamevi Basın Yayın.
- ÖZBAY, Murat (2006), Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I, Ankara: Öncü Kitap.
- ÖZBAY, Murat (2006), Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II, Ankara: Öncü Kitap.
- TDK. (2005), Türkçe Sözlük, Ankara: TDK Yayınları.